

ULUG‘BEK HAMDAMNING “OTA” ROMANIDAN O‘RGANGANLARIM.

Toshmurodova Mahsuma Muhiddin qizi

Toshkent amaliy fanlar uiversiteti

“Tarix va filologiya” fakulteti

“O‘zbek tili va adabiyoti” yo‘nalishi

O‘TA2201U01-guruh talabasi

E-mail: mahsumatoshmurodova50@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada zamonaviy o‘zbek adabiyotining yetuk vakili Ulug‘bek Hamdam ijodining muhim namunalaridan biri bo‘lgan “Ota” romanining badiiy xususiyatlari, unda insoniylik, ota-ona mehr-muhabbati, ma’naviy qadriyatlar va milliy ruh talqini yoritilgan. Asarda ota shaxsining hayotiy pozitsiyasi, ruhiy kechinmalari, oila va jamiyat o‘rtasidagi bog‘liqlik badiiy tahlil qilinadi.

Kalit so‘zlar: Ulug‘bek Hamdam, “Ota” romani, insoniylik, ota-ona, ma’naviyat, milliy qadriyatlar, badiiy tafakkur.

LESSONS I LEARNED FROM ULUGBEK HAMDAM’S NOVEL “OTA”

Tashmurodova Mahsuma Muhiddin kizi

Tashkent University of Applied Sciences

Faculty of "History and Philology".

"Uzbek language and literature" course

Student of O‘TA2201U01 group

E-mail: mahsumatoshmurodova50@gmail.com

Annotation: This article examines one of the significant works of contemporary Uzbek literature — Ulugbek Hamdam’s novel “Ota” (“Father”). The study highlights the artistic features of the novel and explores how themes such as humanity, parental love, spiritual values, and the interpretation of national identity are reflected in the work. The article also analyzes the protagonist’s life position, his emotional experiences, and the connection between family and society from an artistic perspective.

Keywords: Ulugbek Hamdam, “Ota” novel, humanity, parents, spirituality, national values, artistic thinking.

УРОКИ, КОТОРЫЕ Я ИЗВЛЕК ИЗ РОМАНА УЛУГБЕКА ХАМДАМА «ОТА»

Ташмуродовой Махсума Муҳиддин кизи

Ташкентский университет прикладных наук

Факультет «История и филология».

Курс «Узбекский язык и литература»

Студент группы О'ТА2201У01

E-mail: mahsumatoshmurodova50@gmail.com

Аннотация: В данной статье рассматриваются художественные особенности романа «Ота» («Отец») — одного из значительных произведений современного узбекского писателя Улугбека Хамдама. В работе раскрываются темы человечности, родительской любви, духовных ценностей и национального духа, отражённые в романе. Анализируется жизненная позиция главного героя, его душевные переживания, а также взаимосвязь семьи и общества в художественном аспекте.

Ключевые слова: Улугбек Хамдам, роман «Ота», человечность, родители, духовность, национальные ценности, художественное мышление.

Bugungi o'zbek adabiyoti inson ruhiyati, ijtimoiy hayotdagi ma'naviy muammolar va milliy qadriyatlarning zamonaviy talqinini aks ettiruvchi asarlar bilan boyib bormoqda. Ulug'bek Hamdam ana shunday ijodkorlardan biri bo'lib, uning asarlari insonning ichki olami, vijdon, mehr, fidoyilik va hayotning ma'no-mazmuni haqidagi chuqur falsafiy mulohazalarga boy. Taniqli yozuvchi Ulug'bek Hamdam adabiyotimizda katta burilish yasab, o'zining "Ota" romani bilan kirib keldi. "Ota" romanining bosh sahifalariga nazar tashlaydigan bo'lsak, "Barcha otalarga bag'ishlanadi" degan jumлага ko'zimiz tushadi. Haqiqatan ham asarni o'qib chiqsak, barcha otalarga bag'ishlanganiga guvoh bo'lamiz. Yozuvchining "Ota" romani o'zbek adabiyotida inson va vijdon, ota va farzand, oila va jamiyat o'rtasidagi murakkab ruhiy munosabatlarni badiiy tahlil etuvchi asar sifatida alohida o'rin tutadi. Ushbu roman orqali muallif insoniylik, sadoqat, mehr-muhabbat va kechirimlilik g'oyalarini zamonaviy ijtimoiy hayot fonida yoritadi. "Ota" romanining asosiy g'oyasi — inson hayotidagi ota timsolining buyukligini, uning oilaviy va ma'naviy hayotdagi o'rnini ko'rsatishdir. Muallif "ota" obrazini nafaqat oilaning tayanchi sifatida, balki millat ruhiyatining, insoniylik mezonining timsoli sifatida talqin etadi. Asar voqealari oddiy hayotiy lavhalar orqali ochiladi, ammo ularning ortida chuqur falsafiy ma'no yotadi. Ota va farzand munosabatlarida mehr, e'tiqod, burch, fidoyilik kabi abadiy qadriyatlar yoritilib, o'quvchi o'z hayoti, ota-onasi bilan bo'lgan munosabatlari haqida o'ylashga undaladi. Asarda ota — oddiy inson, lekin buyuk ma'naviy olam sohibi sifatida tasvirlanadi. U hayot sinovlari, oilaviy og'riqlar va jamiyatdagi o'zgarishlarga sabr-toqat bilan qaraydi. Muallif bu obraz orqali insonning vijdonli, kechirimli, lekin hayotga sadoqatli bo'lishini ideal sifatida ilgari suradi.

Ulug'bek Hamdamning uslubi o'ziga xos: u hayotiy voqealarni falsafiy tahlil bilan uyg'unlashtiradi. Romanda tabiat manzaralari, vaqt va xotira o'rtasidagi o'tishlar, ichki monologlar orqali inson ruhiyati chuqur yoritiladi. "Ota" so'zi asarda nafaqat shaxsni, balki millatni tutib turgan ma'naviy ustunni ham anglatadi. Shu jihatdan asar ramziy mazmunga ega: har bir o'quvchi bu timsolda o'z otasini, o'z xalqining ma'naviy ildizini ko'radi. Romanda asosiy g'oya oilaning jamiyatdagi ahamiyatini ko'rsatishdir. Muallif oila orqali millat va jamiyatning barqarorligini, avlodlar o'rtasidagi uzviylikni yoritib beradi. Bunda muallif zamonaviy davrda inson o'zligini yo'qotmasligi kerakligini urg'ulaydi. Xususan, Ulug'bek Hamdam o'ziga xos adabiy tili, ruhiy holatlarni aniq tasvirlash mahorati va hayotiy voqealarni o'ziga xos badiiy bo'yoqlar bilan tasvirlay olish qobiliyati bilan ajralib turadi.¹

Edi esa asarning qisqacha tahliliga o'tsak asar dastlab qahramonlar Po'lat va Yog'duning farzandsizligidan, farzand ko'rguncha bo'lgan qiyinchiliklari bilan boshlanadi. Alloh ularga 15 yil deganda qiz farzand ato etadi. Po'lat va Yog'duning umuman ularning oilasiga quvonch, mazmun olib kirgan chaqaloqqa Sevinch deb ism qo'yishadi. Ular Sevinchni yer-u ko'kka ishonmay ulg'aytirishadi. Ammo oyning o'n besh kuni yorug', o'n besh kuni qorong'u deganlaridek, ularning hayotida ham qorong'u kunlar boshlanadi. Yong'in hodisasi tufayli Sevinchning yuzi kuyib qoladi va bir umrga achinarli holatda tushadi. Shu voqeadan keyin Sevinchning hayoti o'zgarib ketadi. Bir ota farzandiga nima qilsa, Po'lat undan ortig'ini qiladi. Qizini ko'nglini o'ksitmay ulg'aytiradi, uning uchun borini berishga ham tayyor turadi. Sevinch oilada yakka farzand bo'lganligi sababli nasl qoldirishi kerak edi. Lekin afsuslar bo'lsinki, Sevinchning bu tashqi ko'rinishi bilan uning oldiga odamlar yaqinlashishga ham qo'rqishadi. Sevinch bu ishni qilishga majbur bo'ladi. U oilasidan ya'ni otasiga aytmasdan yashirin nikoh qiladi. Otasi buni bilmaydi va qizini benikoh farzand ko'rdi deb o'ylab o'ldiradi.

Bu holat: Po'lat otaning oyoqlari Sevinchning oldiga yetib kelganda, qo'llari beixtiyor belbog'idagi pichoqqa yugurdi. Pichoq qinidan sug'urilganda derazadan tushib turgan quyosh nurida bir "yalt" etdi. Keyin... keyin hammasi bir onda yuz berdi, havoga "chirt!" etgan tovush sachtiradi. Xuddi olamni yoqib yuborish uchun gugurt donasidan chiqqan sasdek bo'ldi bu tovush. Hamda olamga o't ketdi. Otaning olamiga, qizning olamiga, Yog'duning olamiga -- butun olamga!.. Sevinch... o'sha Sevinch, hamma sevinchlagan Sevinch, dunyoga kelishi uchun daryo - daryo ko'z yoshlar to'kilgan Sevinchning bag'riga pichoq tortildi, u chavaqlandi: qornidan to bo'g'zigacha tilimlandi. Ota qildi bu ishni. Uning o'z otasi! Qizini, bolajonisini yer-u ko'kka ishonmaydigan ota! O'sha ota, dunyodagi eng katta vazifasi otalik ekaniga

¹ Ziyonet (www.ziyonet.uz) O'zbek adabiyoti va Ulug'bek Hamdam haqida maqolalar

ishonib kelgan ota! Po'lat ota! Sevinchning otasi!.. Mana shu parchani o'qishim bilan har doim ich ichimdan tushuntirib berolmaydigan hissiyotlar kechadi. Qizini jonidan ortiq yaxshi ko'rsa ham Po'lat uchun or - nomus birinchi o'rinda. Po'lat har bir o'zbek otasi qilishi kerak bo'lgan ishni qildi. To'g'ri, Po'latni qoralashimiz ham mumkin, lekin bu asardagi har bir qahramonni o'rniga o'zimizni qo'yib ko'rishimiz kerak. Asardagi yana bir parchaga qarasak, - Ota... - lablaridan uchdi shu so'z. Qiz bola uchun dunyodagi eng qutlug', eng baland, eng aziz so'z bo'lsa, ajabmas!.. Va shu so'z uning so'nggi so'zi bo'ldi. Ehtimol, go'dakligida - endi tili chiqayotganda aytgan ilk so'z ham shu edi: ota!.. Juda ta'sirli jumlar!.. Sevinch obraziga qaraydigan bo'lsak, o'zimizga uning o'rnida men bo'lganda nima qilgan bo'lardim degan savolni berishimiz kerak. Sevinch bu ishni faqat o'zini o'ylab qilgani yo'q. Bu yerda u ota-onasini ham o'yladi.

Romanning muvaffaqiyat kaliti — undagi obrazlar tizimida, ya'ni yozuvchining hayotiy, lekin chuqur ramziy ma'noga ega qahramonlarni yaratish mahoratida namoyon bo'ladi. Asarning markazida uch asosiy obraz turadi: Po'lat, Yog'du va Sevinch. Har biri o'z hayoti, dunyoqarashi va ichki kechinmalari orqali butun asarning falsafiy mazmunini to'ldiradi. Asar markazida Po'lat ota obrazi turadi. U hayotda sadoqatli er, mehribon ota, lekin shu bilan birga or-nomusini hammasidan ustun qo'yadigan inson sifatida gavdalanadi. Po'latning butun umr kutgan farzandi Sevinch — uning hayotining ma'nosi, quvonchi, yashash sababi edi. Ammo qizining or-nomusi haqida eshitganida, otalik tuyg'usi va erkaklik g'ururi o'rtasida bo'lib o'tgan ichki kurash nihoyatda keskin kechadi. Natijada Po'lat o'zining eng suygan jonini — qizini o'ldirish orqali hayotining eng dahshatli, ammo o'z e'tiqodi nuqtayi nazaridan "muqaddas" deb bilgan ishini bajaradi. Bu hodisa — o'zbek otaligiga xos murakkab ma'naviy fenomenni aks ettiradi: mehr bilan burch, muhabbat bilan g'urur to'qnashuvi. Yozuvchi bu fojiani faqat bir oila doirasida emas, balki butun millatning ruhiy olami kontekstida ochadi. Chunki Po'lat obrazida har bir o'zbek otasining qadimiy e'tiqodi — "or ustida turish" tamoyili mujassam. Ammo bu qadriyat bilan insoniy his-tuyg'ular to'qnashganda, adib o'quvchini savol bilan yuzlashtiradi: "Ota sevgisi chegaralanganmi? Ota mehrini or ustiga qo'yish to'g'rimi?" Shu ma'noda, "Ota" romani nafaqat bir oilaning fojiasi, balki jamiyatdagi ma'naviy me'yorlar, qadriyatlar tizimining inqirozi haqida hamdir. Po'latning harakati o'quvchini larzaga soladi, lekin ayni paytda o'ylashga, baholashga majbur qiladi. Adibning mahorati ham shunda — u o'quvchiga tayyor xulosa bermaydi, balki har bir insonni o'z ichki mezonlari bilan sinovga chorlaydi. Sevinch obrazi esa ayollik, begunohlik va fidoyilik timsolidir. U jamiyat tomonidan rad etilgan, lekin o'z qalbida ota-onasiga nisbatan muhabbatini saqlab qolgan obraz sifatida o'quvchida chuqur rahm-shafqat uyg'otadi. Sevinchning so'nggi so'zi — "Ota" — bu fojining eng kuchli ruhiy cho'qqisidir. Bu so'zda nafrat emas, kechirim, muhabbat va orzularni so'nib borayotgan ishonch mujassam. Asarda tasvirlangan falsafiy qatlam ham nihoyatda chuqur. Ulug'bek

Hamdam Po‘latning ruhiy kechinmalari orqali insonning ichki kurashini, vijdon va g‘urur o‘rtasidagi muvozanatni ochib beradi. Yozuvchi o‘quvchini “inson o‘z sevgisini qanday himoya qilishi kerak?” degan abadiy savol bilan yuzma-yuz qiladi. Shuningdek, asarda ona — Yog‘du obrazi ham alohida e‘tiborga loyiq. U Po‘latdan farqli ravishda kechirimli, mehrli, sabr-toqatli ayol sifatida gavdalanadi. U orqali yozuvchi ayollarning ruhiy bardoshi, oiladagi mehr rishtalarini tutib turuvchi kuchni yuksak darajada tasvirlaydi.

Ulug‘bek Hamdamning "Ota" romani adabiyotshunoslar va yozuvchilar tomonidan keng muhokama qilinib, asardagi ota obrazi qahramonlar ruhiyati va milliy qadriyatlarning ifodasi haqida turli fikrlar bildirilgan. Masalan, Miraziz Komilov o‘z maqolasida romandagi ota obrazining ruhiyati, uning oiladagi roli va milliy mentalitetdagi o‘rnini tahlil qilgan.² Shuningdek, Dilshod Mo‘minov va Nigora Kiriigitova asarda Po‘lat va Yog‘du obrazlarning ruhiy tahlilini o‘rganib, yozuvchining inson ichki kechinmalarini tasvirlash mahoratini yuksak baholaganlar. Bundan tashqari, Sarvinoz Olimjonova romandagi ona (ayol) obrazini tahlil qilib, ayollarning oiladagi o‘rni va jamiyatdagi mavqeini yoritgan³. Umuman olganda, "Ota" romani qahramonning psixologik tahlili, milliylik va oilaviy munosabatlarni chuqur yoritgani uchun adabiyotshunoslar tomonidan yuqori baholanmoqda.

Badiiy jihatdan qaraganda, romanda ramziy ifodalar, ruhiy monologlar va yorqin metaforalar ko‘p uchraydi. Masalan, pichoq, quyosh nuri, olov — bu yerda nafaqat voqea detali, balki ma‘naviy belgi sifatida xizmat qiladi. Bu tasvirlar orqali yozuvchi o‘zbek oilasining ruhiy olamidagi yorug‘lik va zulmat o‘rtasidagi kurashni ifodalaydi. Xulosa sifatida aytish mumkinki, Ulug‘bek Hamdamning “Ota” romani o‘zbek adabiyotida ota shaxsiga, oilaviy qadriyatlarga, insoniylik va or-nomus muammolariga yangicha falsafiy yondashuv olib kirgan asardir. Bu roman o‘quvchini chuqur o‘yga soladi, or-nomus va mehr, ota va farzand, kechirim va jazoni qayta anglashga undaydi. Asar inson qalbining eng murakkab burchaklarini ochib bergani uchun ham nafaqat badiiy, balki ma‘naviy saboq bo‘lib xizmat qiladi. Romani har bir kitobxonga o‘qishga tavsiya beraman. Asarda o‘zbeklarning or-nomus masalasiga qanday qarashi, qiz farzandning tarbiyalanishi, har bir ota qiziga qanday mehr ko‘rsatishlari ochib berilgan.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI :

1. Ulug‘bek Hamdam, "Ota" Toshkent: "Yangi asr avlodi", 2022-yil.
2. Tursunov, D. (2019). "O‘zbek adabiyotida oilaviy munosabatlar masalasi: Ulug‘bek Hamdamning yondashuvi", Adabiyot va San‘at Tadqiqotlari, 5(1), 12- 30.

² Ulug‘bek Hamdam, "Ota" Toshkent: "Yangi asr avlodi", 2022-yil.

³ Tursunov, D. (2019). "O‘zbek adabiyotida oilaviy munosabatlar masalasi: Ulug‘bek Hamdamning yondashuvi", Adabiyot va San‘at Tadqiqotlari, 5(1), 12- 30.

3. Ismatova, 9. (2022). "Sharq falsafasi va zamonaviy nasrda ota obrazining talqini", Ziyonet Tadqiqot Jurnali, 4(3), 18-35.
4. www.ziyo.com. Kutubxonasi
5. Ziyonet (www.ziyonet.uz) O'zbek adabiyoti va Ulug'bek Hamdam haqida maqolalar

